

AL TREILEA
FESTIVAL
INTERNAȚIONAL
GEORGE
ENESCU

MUZICĂ SIMFONICĂ
MUZICĂ DE CAMERĂ
OPERĂ
BUCUREȘTI 5—22 SEPTEMBRIE 1964

AL TREILEA
FESTIVAL
INTERNATİONAL

GEORGE ENESCU

MUZICĂ SIMFONICĂ
MUZICĂ DE CAMERĂ
OPERĂ

BUCUREȘTI
5-22 SEPTEMBRIE 1964

Program

RECITAL DE VIOARĂ

dat de

HENRYK SZERYNG

— Mexic —

La pian: FERDINAND WEISS

SALA MARE A PALATULUI R.P.R.
Sâmbătă 12 septembrie 1964, ora 17

RECITAL DE VIOARĂ

dat de

HENRYK SZERYNG

LA PIAN:

FERDINAND WEISS

PROGRAM:

VITALI

CIACCONA

BRAHMS

SONATA A III-A ÎN RE MINOR, PENTRU
VIOARĂ ȘI PIAN OP. 108

— Allegro

— Adagio

— Un poco presto e con sentimento

— Presto agitato

— PAUZĂ —

PROKOFIEV

SONATA NR. 2 ÎN RE MAJOR, OP. 94

— Moderato

— Scherzo

— Andante

— Allegro con brio

SCĂRLĂTESCU

BAGATELA

SZYMANOVSKI

NOCTURNA

HENRYK SZERYNG

Violonistul Henryk Szeryng s-a născut la Varșovia în anul 1918. Și-a început pregătirea muzicală la vîrsta de cinci ani, primind primele lecții de pian de la mama sa. Curînd după aceea, a început să cînte la vioară, iar în anul 1928, după sfatul violonistului Bronisław Huberman, a fost trimis de părinți la Berlin, unde și-a continuat pregătirea cu renumitul violonist și pedagog Karl Flesch.

Educația muzicală și-a continuat-o la Paris, sub îndrumarea Nadiei Boulanger, acumulînd, în același timp, o cuprinzătoare cultură generală. Ținînd seama de cunoaștea în profunzime școala franceză de vioară, în anul 1936 intră ca student la Conservatorul Național de Muzică din Paris — clasa prof. Gabriel Bouillon — pe care îl absolvă cu premiul I și urmărește, paralel cu aceasta, îndrumările marelui violonist francez Jacques Thibaud.

Activitatea concertistică și-a început-o în anul 1933. În același an a făcut un turneu în țara noastră, interpretînd pe podium-ul Ateneului din București împreună cu Filarmonica noastră, sub conducerea lui George Georgescu. Concertul pentru vioară de Brahms.

Repertoriul său este vast și cuprinde cele mai importante lucrări din literatura universală a viorii, de la compozitorii preclasiici, pînă la creațiile celor contemporani.

A participat ca invitat la numeroase festivaluri internaționale și a concertat cu diferite orchestre simfonice, sub conducerea unor renumiți șefi de orchestră ca Bruno Walter, P. Monteux, E. Kleiber, P. Kletzki, E. Ansermet, Paul Paray, Carl Schuricht, Charles Münch etc.

Înregistrările sale pe discuri au reunit succese răsunătoare, obținînd Marele Premiu al discului pe anii 1955, 1957, 1960 și 1961.

Din anul 1946, Henryk Szeryng este cetățean al statului Mexic, unde predă un curs special de interpretare, timp de trei luni pe an, la Facultatea de Muzică a Universității Naționale Autonome din acea țară.

Menționăm faptul că renumitul violonist a concertat și în cadrul celui de al doilea Festival Internațional «George Enescu», din anul 1961.

TOMMASO ANTONIO VITALI

(1665—1750)

Ciaccona

Violonist și totodată compozitor, Tommaso Antonio Vitali continuă, prin această dublă activitate, pe ilustruul său tată, Giovanni Battista Vitali (acesta se născuse chiar în Cremona, oraș celebru încă din secolul al XVI-lea prin instrumentele create de luterii din cele trei reputate familii: Amati, Stradivari și Gnarneri). Italia a adus prin constructorii ei de viori și compozitorii interpreți, dintre care numele cele mai mari sînt acelea ale lui Corelli și Vivaldi, o contribuție hotărîtoare la dezvoltarea muzicii instrumentale, la cristalizarea formelor de bază. Tatăl lui Tommaso a avut merite deosebite în fixarea structurii sonatei de vioară preclasice și nu întîmplător este urmărită înriurirea sa asupra contemporanului Corelli și a englezului Henry Purcell.

Tommaso Antonio s-a născut la Bologna (către 1665) unde își începe și activitatea muzicală: istoriograful notează participarea lui la fondarea Academiei Filarmonice din Bologna, oraș în care moare, către anul 1750. Dintre compozițiile sale, cităm: Sonate a tre (due violini e violoncello col basso op. 1 publicată la Modena, în 1693 conținînd și opere ale tatălui său); Sonate a due violonini col basso op. 2 și 3 (Modena, 1693) și Concerti di sonati a violino, violoncello, e cembalo op. 4 (Modena, 1701). Titlul lucrărilor acestea ne indică stadiul încă necristalizat al formelor muzicale la acea epocă. Din punctul de vedere al stilului, Tommaso Antonio Vitali a fost puternic influențat de tatăl său; se poate menționa o oarecare înclinație pentru virtuositate, lesne de sesizat și în celebra sa Ciaccona.

La origine un dans popular foarte animat, Ciaccona a apărut ca atare în Spania, la sfîrșitul secolului al 16-lea și s-a răspîndit apoi cu repeziciune în alte țări, în prima jumătate a veacului următor. Integrată baletului de curte în Franța, ea capătă în acest cadru o alură aproape gravă, pentru a reveni, odată cu Lully, la spiritul ei inițial.

În Italia și Franța, Ciaccona poate fi găsită în primele decenii ale secolului al 17-lea ca formă pur instrumentală, o suită de variațiuni construită cu rigurozitate pe un bas ostinat.

JOHANNES BRAHMS

(1833—1897)

Sonata a III-a în re minor pentru vioară și pian (op. 108)

În muzica de cameră, Brahms a dat multe dintre cele mai expresive pagini ale creației sale. Genul se potrivea înclinațiilor lui firești spre interiorizare, confesiune discretă, elaborarea minuțioasă a materiei muzicale. Omul Brahms, fizionomia lui morală și intelectuală, gîndirea profundă și meșteșugul rafinat al artistului, se dezvăluie cu totală autenticitate în piesele scurte vocale și instrumentale ca și în sonatele și lucrările ample pentru formații de cameră.

Elementele principale ale stilului brahmsian, ca și detaliile de factură, de meșteșug componistic, care desemnează particularitățile creației sale, sînt prezente în operele de acest gen. Chiar și numai din analiza lor s-ar putea desprinde trăsăturile esențiale ale muzicii lui Brahms.

În plin veac romantic, muzicianul care se manifestase a fi ostil desfășurărilor neînfrinate de pasiune și lirism ale artiștilor contemporani lui, acelei tendințe de neglijare a formei, determinată de evadările spiritului spre fantastic, neobișnuit și miraculos, urmează calea lucidității și rațiunii, continuînd tradițiile mari ale clasicismului. Și totuși Brahms, care nu accepta principiile și temele romantice, posedă din plin sensibilitatea timpului său, dovedindu-se un artist al acelei epoci. Resimțea profund frumusețile naturii (cite din operele sale nu s-au născut din comunicarea intimă cu peisajul ținuturilor pe care le vizitase), înbea poezia romantică, duioșia, nostalgia, tristețea și puterea incandescentă a simțămintelor exprimate în versuri, simțea nevoia confesiunii, stare sufletească tipică pentru romantici.

Brahms a fost continuatorul lui Beethoven, a cărui influență este adîncă și organică în întreaga sa creație — deci și în muzica de cameră. Dar pe lângă aceasta, pe lângă ecourile romantismului, muzica lui Brahms mai suferă o influență: aceea a cîntecului popular (a celui maghiar, în special), sursă directă a ritmurilor complexe și ingenioase caracteristice multor pagini brahmsiene.

A compus trei Sonate pentru vioară și pian (opus 78, în Sol major, în 1879; opus 100, în La major, în 1886; opus 108, în re minor, în 1888). Prima dintre ele, o sonată beethoveniană, dar cu o structură ciclică inedită, este denumită «Regenssonate» (Sonata ploii) din cauza citării, aproape textuale în final, a unei melodii din «Liedul ploii» (Regenlied). George Enescu o numea «Sonata domestică», probabil din pricina atmosferei ei tandre și intime. A doua este impregnată de clipele de destindere petrecute de compozitor pe malul lacului Thuner; asemănarea dintre prima temă și cîntecul lui Walther din «Maestrii cîntăreți» de Wagner i-a adus denumirea, de ușoară ironie, «Meistersingersonate».

Sonata nr. 3 în re minor este dedicată lui Hans von Bülow. Lucrare compusă în plină maturitate (la 54 de ani), ea reflectă acea armonioasă stăpînire a măiestriei componistice pe care o atinsese autorul la acea dată. Caracterizată printr-o excepțională inspirație melodică — materialul tematic este deosebit de bogat —

Sonata este compusă din patru părți. În prima și a treia parte influența folclorului maghiar se strecoară în caracterul temelor și mai ales în ritmică. Pentru prima mișcare. Allegro, remarcăm o structură deosebită a formei de sonată. Expoziția este amplă, iar dezvoltarea, scurtă și concisă; este de subliniat acel episod caracteristic ce se desfășoară pe o dedală de dominantă ținută și repetată de mina stângă la pian. Această mișcare are drept epilog o coda de dimensiuni considerabile, construită și ea după procedul variației pe o pedală (de tonică). Partea a II-a, Adagio, debutează la vioară cu una din cele mai inspirate cantilene brahmsiene, pentru a continua pe acest ton o pasionată expansiune expresivă. Scherzo-ul — partea a III-a de o factură ritmică inedită, este de fapt un intermediu capricios, purtând indicația « Un poco presto e con sentimento ». În tumultuosul final, Presto agitato, irumpe o destăinuire vibrantă și arzătoare, mărturie a furtunilor interioare de tip romantic, care zguduiau echilibrul clasicului Brahms.

SERGHEI PROKOFIEV

(1891—1953)

Sonata a II-a în Re major pentru vioară și pian (op. 94 bis)

Prokofiev este unul dintre muzicienii contemporani a căror creație a pătruns în repertoriul mondial al concertelor și teatrelor muzicale. Cu constantă frecvență vom întâlni și muzica sa de cameră, în primul rând aceea pentru pian, în programele curente ale stagiunilor de pretutindeni. Este un clasic al secolului nostru și temerurile unei asemenea afirmații se află în perfecțiunea artei sale și în receptivitatea marelui public față de aceasta.

Ca și alți mari compozitori care au abordat toate genurile, Prokofiev dezvăluie coordonatele principale ale stilului său, acele « linii principale » cum le numește el însuși (clasică, inovatoare, linia motrică, cea lirică, caracterul scherzando) în lucrările destinate unui grup restrâns de instrumente sau pianului. Se știe că a fost un pianist excelent, artist și virtuoz care ar fi putut interpreta admirabil și repertoriul universal, dacă nu s-ar fi dedicat exclusiv tălmăcirii propriilor compoziții. Dar de aci, din această fuziune dintre interpret și compozitor, s-a născut acel specific al stilului pianistic prokofievian, care ocupă un loc atât de bine definit în muzica secolului nostru. « Elementul principal în interpretarea lui Prokofiev era plasticitatea gândirii compozitorului, intruchipată în procesul de interpretare » — își amintește marele pedagog sovietic H. Neuhaus. De aceea în muzica de cameră numărul cel mai mare de compoziții este al celor pentru pian (10 sonate, « Sarcasme », « Viziuni fugitive », multe cicluri de piese scurte, unele extrase din baletele « Romeo și Julieta » și « Cenușereasa »).

Spirit lucid și analitic, Prokofiev era conștient de particularitățile operei sale, pe care le-a definit cu concizie și claritate caracteristice modului de exprimare al gândirii sale creatoare. Într-adevăr, vom întâlni trăsăturile evidențiate de el însuși (firește, nu în proporție egală), în toate lucrările compozitorului și desigur în compoziția care figurează în programul recitalului de astăzi.

« Sonata a II-a pentru vioară și pian nr. 2 în Re major » poartă numărul de opus 94 bis, fiind transcripția opusului 94, o sonată pentru flaut compusă în anul 1943. Această versiune se datorește prieteniei și colaborării dintre compozitor și violonistul David Oistrach, care a executat-o în primă audiere, împreună cu Lev Oborin, în 1944. Cităm din articolul « Un om drag și de neuitat » de David Oistrach, următoarele rânduri referitoare la geneza sonatei: « Ascultându-i Sonata pentru flaut (curând după apariția ei) mi s-a părut că ar suna frumos la vioară. Aș fi dorit ca această minunată operă să înceapă a trăi pe estradă o viață mai puternică. I-am împărtășit lui Serghei Sergheevici părerea mea care l-a interesat. Am hotărât să ne întâlnim. Era pentru prima oară când aveam posibilitatea să-l observ la lucru și am putut constata cum se poate lucra organizat și cu precizie. Totul s-a petrecut fulgerător. La propunerea lui Serghei Sergheevici, am făcut cite două-trei variante pentru fiecare episod din redactarea existentă și, după ce le-am numerotat i le-am prezentat ca să aleagă. El a însemnat cu creionul cele pe care le-a găsit potrivite, a mai îndreptat cite ceva și astfel s-a născut, fără multă vorbărie, redactarea pentru vioară ».

Fiind compusă într-o epocă de avânt creator, cam în același timp cu baletul « Cenușereasa » și cu splendida Simfonie a V-a care, « glorificând sufletul omenesc, pe omul liber și fericit, încoronează o întreagă perioadă de lucru ». Sonata poartă amprenta complexei împliniri a gândirii artistice prokofievienne. Trebuie spus că în același timp, compozitorul mai lucra la o altă Sonata pentru vioară și pian. Terminată abia în 1946, această sonată în fa minor a primit numărul I și opusul 80.

Vom găsi în ambele sonate acel nesecat izvor de invenție melodică originală, un limbaj armonic rafinat, o ritmică pregnantă, toate integrându-se unei structuri de formă și ținută clasică. De-a lungul celor patru mișcări ale Sonatei în Re major — partea I — Moderato (în formă de sonată cu două teme contrastante, pe baza cărora se clădește expoziția, dezvoltarea, repriza și coda), partea a II-a — un Scherzo glumeț și caracteristic, partea a III-a — Andante de nobilă expresivitate, lirică și finalul — Allegro con brio, conceput ca un rondo spiritual și dinamic, auditorul simte mereu prezența personalității marelui compozitor contemporan, care a fost Serghei Prokofiev.

5. Labirint

6. Hagnuha

7. Sunza-Lopușu

8. Rordina

9. Fuga

Schizma

IOAN SCĂRLĂTESCU

(1872—1922)

«Bagatela»

Ioan Scărlătescu s-a născut la București. Dovedind de timpuriu aptitudini muzicale excepționale, el primește o educație corespunzătoare încă din copilărie. La vîrsta de 18 ani se înscrie la Conservatorul din București, unde are ca profesori pe L. Wiest și E. Saegiu. Își continuă apoi studiile muzicale la Viena (Julius Epstein, Robert Fuchs, Carol Navretil și regretatul muzician bucovinean Eusebie Mandicevseli i-au fost profesori). În anul 1900 este numit conducătorul capelei românești din Paris. În capitala Franței el primește sprijinul reputatului pedagog francez Charles Marie Widor. Printre personalitățile muzicale ale timpului care au o influență asupra perfecționării măiestriei sale, cităm pe Carol Reinecke (director al Conservatorului din Leipzig) și Hugo Riemann.

Scărlătescu posedă o cultură muzicală considerabilă și avea un remarcabil talent ca interpret pianist și compozitor. Era de asemenea un artist cu o pregătire multilaterală, cu alese însușiri literare (a scris poezii și lucrări dramatice). Prestigiul său în țară nu a fost în timpul vieții sale cel meritat de capacitățile sale creatoare; se vădea și în acest caz aceea indiferență a oficialităților de atunci față de reprezentanții de valoare ai culturii autohtone. Ca și alți muzicieni romini din trecut, Scărlătescu negăsind în țară un climat favorabil activității sale, petrece aproape continuu ultimii 20 de ani din viață în capitala Austriei. Moare la București, în 1922, după ce are durerea de a pierde în drum spre țară manuscrisele întregii sale opere muzicale. A scris lucrări de cameră, numeroase lieduri, piese instrumentale, sonate, schițe simfonice.

Fără îndoială că inspirata Bagatelă de un caracter românesc atât de pregnant, este cea mai populară dintre creațiile compozitorului.

KAROL SZYMANOVSKI

(1882—1937)

Nocturna

În creația muzicală a secolului al XX-lea, compozitorul polonez Karol Szymanowski aduce prezența unei personalități interesante, a unui talent original și multilateral. Este unul dintre acei artiști pentru care drumul spre maturitatea creatoare exprimată prin opere inedite din punctul de vedere al stilului personal, a fost lung și anevoios. O educație aleasă l-a pus în contact direct cu valorile culturii muzicale naționale și universale, din care tinărul muzician a reținut, la început, ca înțirire mai puternică, pe aceea a lui Chopin și a unui artist înrudit, până la un punct, cu acesta — Scriabin. Romantismul german — prin Wagner — și ecourile lui tîrziu — prin Max Reger și Richard Strauss — se suprapun mai tîrziu acestor preferințe inițiale. O descoperire cu consecințe profunde pentru creația lui Szymanowski este impresionismul francez, estetica lui Debussy, datorită căreia compozitorul pășește mai ferm pe făgașul dezvoltării propriiei personalități.

Lucrările scrise în deceniul al doilea al veacului, dintre care cităm compozițiile de cameră ca: ciclurile de poeme pentru pian «Metope» și «Măști», «Miturile» pentru vioară și pian, «Cîntecele prințesei din basm», «Cîntece după Rabiindranath Tagore», sînt grăitoare pentru atracția compozitorului față de impresionism.

Adevărata cristalizare a stilului său are însă loc sub influența artei populare. Astfel, asemenea unor muzicieni ca Enescu, Bartok, Janacek, Szymanowski devine un reprezentant de frunte al școlilor muzicale naționale ale epocii contemporane. Szymanowski urmărește și realizează o sinteză între invenția individuală și arta folclorică, pe care o studiază în scopul valorificării ei creatoare. Dintre operele sale mai sînt de menționat baletele «Mandragora» și «Harnasie», «Cîntecele Kurpiene», cele două cvartete de coarde, cele trei simfonii, opere vocal-simfonice ca oratoriul «Stabat Mater».

De o mare însemnătate pentru Szymanowski a fost prietenia sa cu cei doi mari interpreți polonezi: pianistul Arthur Rubinstein și violonistul Pavel Kochanski. Acesta din urmă i-a dat prețioase indicații cu privire la tehnica viorii fiind și unul dintre cei mai constanți interpreți ai muzicii sale. Pentru vioară, Szymanowski a scris, pe lângă două concerte cu orchestră, și o serie de piese de cameră. Dintre acestea, cele trei «Mituri» (Fintina Arethusei), «Narcis» și «Driadele și Pan») sînt adesea prezente în programele recitalurilor, oferind interpretelor un material muzical de o inspirație și un colorit proaspăt, atrăgător. În același timp, ele necesită mult simț poetic în conturarea unor imagini cu caracter programatic.

Szymanowski a fost, cum era și firesc, preocupat, în primul rînd, de folclorul patriei sale. Dar, ca un autentic artist de școală națională, el și-a extins interesul și asupra creației muzicale a altor popoare (de pildă, călătoriile în Orient și folclorul cunoscut cu acel prilej marchează unele din operele sale). În anul 1914 el compune pentru vioară și pian piesele «Nocturna» și «Tarantella», inspirate din folclorul spaniol și italian.

Pentru completarea portretului acestui strălucit muzician polonez, amintim activitatea sa pedagogică (a fost director al Conservatorului din Varșovia) și pe aceea publicistică, de muzicolog și literat.

